

Tablice — pamięć wiecznie żywa — część XVII

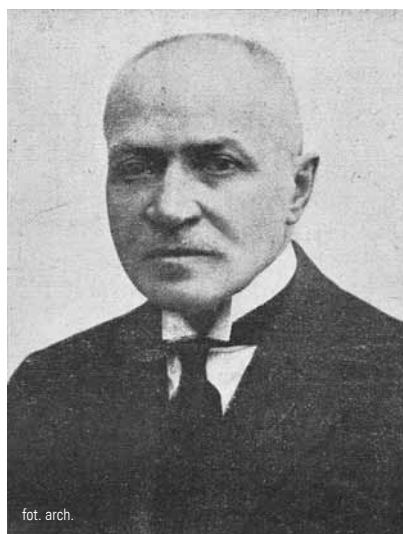
Profesor Karol Bohdanowicz

W listopadzie 2014 roku minęła 150 rocznica urodzin profesora Karola Bohdanowicza – geologa i geografę, specjalisty w dziedzinie geologii złożowej i górnictwa, Dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, profesora Akademii Górniczej i członka Akademii Nauk Technicznych.

Profesor Karol Nereusz Bohdanowicz urodził się 29 listopada 1864 roku w Lucynie w Inflantach Polskich, obecnie Łotwa, w polskiej rodzinie szlacheckiej. W 1881 roku ukończył wojskowe gimnazjum w Niżnym Nowogrodzie, a następnie rozpoczęła studia geologiczne w Instytucie Górniczym w Petersburgu. W 1885 roku, jeszcze jako student, uczestniczył w wyprawie geologicznej wybitnego rosyjskiego geologa T. Czernyszewa na Ural. Dyplom inżyniera górniczego uzyskał w 1886 roku. Po studiach pracował jako geolog przy budowie kolei zakaspjskiej i zlatoustowskiej. Do jego zadań należało rozpoznanie budowy geologicznej podłoża, na którym miano budować tory i mosty oraz poszukiwanie złóż w pasie budowy linii kolejowej, w szczególności węgla kamiennego niezbędnego dla ówczesnych lokomotyw. Następnie przez dwa lata – od sierpnia 1887 roku – kierował badaniami geologicznymi przy budowie odcinka wojskowej linii kolejowej w Samarkandzie. W latach 1889–1890 brał udział w ekspedycji Rosyjskiego Towarzystwa Geologicznego w góry Kunlun oraz do Tybetu. Zajmował się badaniami złóż złota i nefrytu. Za opracowanie zebranych w trakcie badań terenowych materiałów otrzymał Wielki Medal im. Nikołaja Przewalskiego. Od grudnia 1891 roku, przez trzy miesiące, naukowo przebywał w Austrii, Szwajcarii, Belgii i Niemczech. Miał wtedy możliwość zapoznania się z zebranymi w Azji kolekcjami geologicznymi tych krajów. W 1892 roku został delegowany na trzy lata, jako kierownik grupy badawczej wyprawy górniczej przygotowującej budowę transsyberyjskiej linii kolejowej. Prace prowadzono od Syberii Zachodniej do wybrzeża Morza Ochockiego. W czasie prac koło Irkucka uczestniczył w odkryciu dużych złóż węgla kamiennego w Czeremchowie i złóż nefrytu. Od połowy 1895 roku brał udział w Ekspedycji Ochocko-Kamczackiej poszukującej złóż złota nad brzegami Morza Ochockiego, na zachodnim brzegu Kamczatki i na Wyspach Szantarskich. W 1898 roku został kierowni-

kiem całej ekspedycji. Prace i opracowania wykonane podczas ekspedycji dały podstawę wiedzy geologicznej o tej trudnodostępnej części Azji. W czerwcu 1900 roku był delegowany na osiem miesięcy na Półwysep Czukocki, a w następnym roku prowadził badania we wschodniej części Kaukazu i wykonywał zdjęcia geologiczne złóż ropo- nośnych Kubania.

W uznaniu zasług na polu odkryć geograficznych został w 1895 roku mianowany honorowym członkiem Holenderskiego Towarzystwa Geograficznego. Z kolei w 1900 roku otrzymał złoty medal na Wystawie Po-

wszechnej w Paryżu za mapy topograficzne i geologiczne wybrzeży Morza Ochockiego, a w 1902 roku otrzymał Złoty Medal „Konstantinowski” od Rosyjskiego Towarzystwa Geologicznego. W latach 1901–1912 z ramienia Komitetu Geologicznego prowadził badania na Kaukazie. Opracował stratygrafię i tektonikę, genezę złóż naftowych i rud metali, warunki geologiczno-inżynierskie budowy tunelu przecinającego główny grzbiet Kaukazu. Interesował się także zagadnieniami trzęsień ziemi.

W czerwcu 1901 roku otrzymał stanowisko geologa Komitetu Geologicznego w Petersburgu – głównego urzędu geologicznego kraju, a od stycznia 1903 roku – po przeprowadzonej habilitacji, dodatkowo został profesorem nadzwyczajnym w Katedrze Geologii Instytutu Górniczego w Petersburgu. Wykładał również geologię w tamtejszym Instytucie Inżynierów Komuni-

kacji. W październiku 1907 roku awansował w Komitecie Geologii na starszego geologa. W 1910 roku zapoznawał się z wynikami poszukiwań złóż ropy naftowej w Austrii i Rumunii. W maju 1911 roku mianowany został profesorem zwyczajnym w Katedrze Geologii Instytutu Górniczego, nadal pracując jako starszy geolog Komitetu Geologicznego. Jednakże Jego głównym miejscem pracy był Komitet Geologiczny, w którym w latach 1914–1917 pełnił funkcję dyrektora i redaktora wydawnictw. W Instytucie Górniczym w 1917 roku zorganizował Wydział Geologiczno-Poszukiwawczy, którego został dziekanem. W związku ze swoimi zainteresowaniami wyjeżdżał w tym czasie na krótkotrwałe wyprawy na Jawę i do Kalifornii, aby zapoznać się z nowoczesnymi urządzeniami i metodami wydobycia ropy. Później, w oparciu o swoje doświadczenia górnicze z Kaukazu, pracował jako ekspert przy rozpoznaniu złóż ropy naftowej w wielu krajach świata. W latach 1901–1919 Jego miejscem pracy i zamieszkania był Petersburg, dlatego oczywistym jest, że wszelkie prace poszukiwawcze wykonywane były w terenie. Początkowo jeździł na Kaukaz, gdzie z uczniami badał tamtejsze złoża ropy naftowej (zwłaszcza okolice Majkopu). Tu narodziła się rosyjska szkoła geologów naftowych. Ich dziełem było także zbadanie złóż ropy nad rzeką Embą, dopływem rzeki Ural, gdzie prowadzono badania od 1912 roku. Podjął także studia nad złożami ropy naftowej okolic Baku.

Mieszkając w Petersburgu nie uczestniczył w jednak w życiu tamtejszej Polonii. W 1905 roku profesor po raz pierwszy ma możliwość poznania zagadnień związanych z geologią Polski. W tym czasie przeprowadził badania terenów triasowych w Zagłębiu Dąbrowskim, zawierających złoża cynku i ołowiu. Wynikiem zaledwie kilkumiesięcznych badań była rozprawa „Wapień muszlowy w Zagłębiu Dąbrowskim” w języku polskim i rosyjskim. W 1917 roku włączył się do prac Polskiej Narady Ekonomicznej, dla której przygotował opracowanie „Złoża mineralne ziem polskich” (Petersburg 1918, Warszawa 1919). Przez Naradę został wytypowany na dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) w Warszawie po odzyskaniu niepodległości przez Polskę. Wskutek wojny w Rosji do kraju dotarł w połowie 1919 roku, gdy dyrektorem tej pla-

Uroczystość odbyła się w przepelnionej auli Akademii Górniczej. Reprezentowany był świat naukowy Polski. Z zachowanych relacji wynika, że atmosfera nie miała charakteru poważnej pompy okolicznościowej. W pięknych przemówieniach rektora Walerego Goetla i Henryka Świdzińskiego – organizatora oddziału krakowskiego PIG, zwrócono także uwagę na wzorową postawę profesora w okresie drugiej wojny światowej.

W 1938 roku został dyrektorem Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie. Funkcję tę pełnił do końca życia. W krótkim czasie unowocześnił tę placówkę, zatrudniając młodych inżynierów górnictwa, geografii i geologii. Pomyślny rozwój Instytutu przerwała wojna. Profesor w Warszawie w ciężkich warunkach pisał monumentalną monografię *Surowce mineralne świata*, która ukazała się już po Jego śmierci w latach 1952–1954. Po powstaniu warszawskim dotarł do Krakowa i już w styczniu 1945 roku reaktywował PIG, przystępując jednocześnie do odbudowy zrujnowanych gmachów warszawskich. Do stolicy wrócił na stałe w 1946 roku. Do końca życia będąc naukowo czynnym.

Zmarł w Warszawie 5 czerwca 1947 roku i został pochowany w Alei Zasłużonych Cmentarza Powązkowskiego.

Był bardzo aktywnym członkiem rosyjskich organizacji górniczych i przyrodniczych, przede wszystkim Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego, w którym w latach 1914–1919 kierował oddziałem geografii fizycznej. W 1917 roku został prezesem Związku Górników w Rosji. W Polsce działał m.in. w Polskim Towarzystwie Geograficznym i Polskim Towarzystwie Geologicznym – w obydwu był prezesem. Był członkiem najważniejszych organizacji akademickich: Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Polskiej Akademii Umiejętności i Akademii Nauk Technicznych. Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Górniczych i Hutniczych, Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego. Od 1899 roku był członkiem Societe Géologique de France, a w latach późniejszych m.in. Societe Belge d'Etudes et d'Expansion oraz członkiem geologicznych organizacji w Czechosłowacji i Holandii, był też członkiem honorowym Akademii Azjatyckiej w Teheranie. Zarówno w czasie pracy w Rosji, jak i w Polsce wyróżniany był odznaczeniami państwowymi, naukowymi oraz stowarzyszeniowymi. Otrzymał m.in.: Medal na Wystawie Powszechnej w Paryżu za mapy geograficzne i geologiczne wybrzeży Morza Ochockiego, Złoty Medal Konstanyński – najwyższe odznaczenie

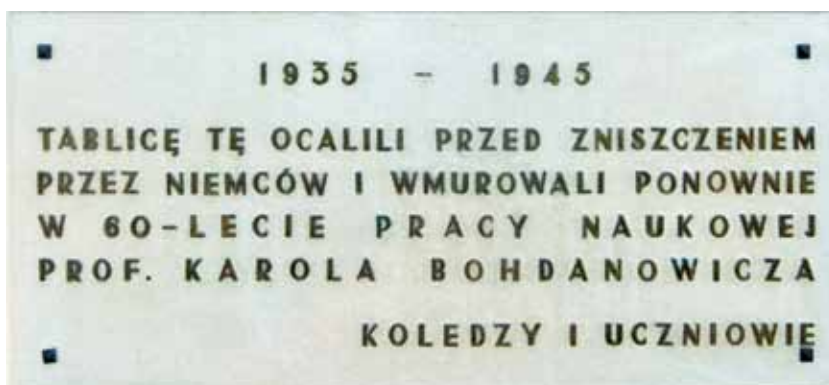

foto: Z. Sulińska

nie za osiągnięcia naukowe, Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta, Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, nagrodę im. Helmersena AU w Petersburgu. Najbardziej przywiązany był jednak do Złotego Medalu Konstanyńskiego CRTG (Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego). Jako geolog złożył należał do najbardziej znanych na świecie ekspertów w tej dziedzinie.

Pamięć o tej wybitnej Postaci w AGH w dalszym ciągu jest obecna. W dniach 25–26 września 2014 roku odbyła się III Konferencja Naukowa „Przemiany środowiska naturalnego, rozwój zrównoważony i zasoby surowców mineralnych Polski” zorganizowana z okazji 150 urodzin Karola Bohdanowicza przez Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH oraz Towarzystwo Badań Przemian Środowiska „Geosfera”. Rozpoczęcie obrad zapoczątkował Przewodniczący konferencji prof. Maciej Kotarba referatem „Ochrona geosfery a dziedzictwo Karola Bohdanowicza”. Drugi dzień konferencji dedykowany był profesorowi i był zatytułowany „Dziedzictwo Karola Bohdanowicza w aspekcie współczesnych problemów geologii złóż”. Wygłoszono 4 referaty. Streszczenie

wszystkich referatów zostało wydrukowane w publikacji zatytułowanej *Trzecia Konferencja Naukowa z okazji 150 urodzin Karola Bohdanowicza Przemiany środowiska naturalnego, rozwój zrównoważony i zasoby surowców mineralnych Polski*. W trakcie konferencji, w budynku głównym A-0, prezentowane były dwie wystawy: „W górach, tajgach i stepach Azji Środkowej i północno-wschodniej – śladami wypraw Karola Bohdanowicza”, „Karol Bohdanowicz – życie i spuścizna naukowa”.

W kontekście ogromnego szumu medialnego na temat zasobów i możliwości eksploatacji metanu z pokładów węgla z początkiem lat 90. ubiegłego wieku, a także gazu i ropy łupkowej i gazu zamkniętego, w obecnej dekadzie XXI wieku aktualna jest opinia K. Bohdanowicza: „Każda poszukiwawcza robota musi być słusznie uzasadniona, (...) jest niedopuszczalnym, aby dla rozpoczęcia potrzebnych robót (...) była konieczna reklama, popierana przez nieostrożnych fachowców lub mało co rozumiejących w tych sprawach, skądinąd dzielnych, dostojników”.